

ÖĞRETMENLERİN MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI “5 MİLYON ÖĞRENCİYE ÜCRETSİZ YEMEK PROJESİ” İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİNİ İNCELEMEK

Aytekin KARBEYAZ* -Mine BAYAR**

Öz

Küreselleşen dünyada sosyal dengesizlik toplumlar ve ülkeler arasında sosyo-ekonomik açıdan ciddi farklara neden olmuştur. Bu sosyal dengesizliğin göstergelerinden birisi de aile gelirindeki adaletsizliktir. Bu gelir dağılımındaki adaletsizlik öğrencilerin okul hayatını olumsuz yönde etkilemektedir. Çünkü öğrenci, aile gelirinine göre beslenmekte, giyinmekte ve yaşamaktadır. Bu çalışmada amaç, sınıf öğretmenlerinin Milli Eğitim Bakanlığı'nın “5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi” ile ilgili düşüncelerini incelemektir. Araştırma nitel araştırma yaklaşımı içerisinde yer alan durum çalışmasına göre desenlenmiştir. Araştırmaya kriter örneklem seçme yöntemine göre belirlenen 13 sınıf öğretmeni katılmıştır. Araştırmada veriler, araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formundan yararlanılarak elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler NVivo 9.2 bilgisayar paket programı kullanılarak içerik analizi yöntemi ile yorumlanmıştır. Buna göre; projenin öğrenciler arasında fırsat eşitliğini sağladığı, yapılan yemeklerin öğrencilerin iştahını arttırdığı, projenin öğrencilere dengeli beslenme alışkanlığını kazandırdığı, yemek yerken öğrenciler arasında iletişimin arttığı ve öğrencilerin mutlu olduğu ortaya çıkmıştır. Bunlara karşın; proje ile ilgili personel eksikliğinin olduğu, bazı okullarda yemekhanelerin bulunmadığı, okula gelen ödeneklerin harcanması konusunda okul idarelerinin yeterince bilgi sahibi olmadığı, bazı yemeklerin öğrenciler tarafından sevilmediği ve proje ile ilgili denetim eksikliğinin olduğu ortaya çıkmıştır. Çözüm olarak okullara yemekhanelerin yapılması ve hâlihazırda bulunan alanların yemekhane olarak öğrenci özelliklerine göre dizayn edilmesi gerektiği, okullara personel istihdam edilmesi gerektiği ve ihalelerin üst kurumlarca yapılması gerektiği ortaya çıkmıştır. Elde edilen sonuçlara göre çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ücretsiz yemek, Sınıf öğretmeni, Fırsat eşitliği, Katkı, Başarı, Eğitim politikaları.

Examining Teachers' Thoughts About the Ministry of National Education's "Free Meal Project for 5 Million Students"

Abstract

In a globalizing world, social imbalance has led to significant socio-economic differences between societies and countries. One of the indicators of this social imbalance is inequality in family income. This inequitable distribution of income has a negative impact on students' school life. Because students are fed, clothed and live according to their family income. The aim of this study is to examine the opinions of classroom teachers about the Ministry of National Education's "Free Meal Project for 5 Million Students". The research was designed according to the case study within the qualitative research approach. Thirteen classroom teachers who were selected according to the criterion sampling method participated in the study. The data in the study were obtained using a semi-structured interview form developed by the researchers. The data obtained from the research were interpreted by content analysis method using NVivo 9.2 computer package program. Accordingly, it was revealed that the project provided equal opportunities among students, the meals increased the appetite of the students, the project provided students with the habit of eating a balanced diet, communication between the students increased while eating, and the students were happy. On the other hand, it was revealed that there was a lack of personnel related to the project, some schools did not have cafeterias, school administrations were not sufficiently informed about the spending of school funds, some meals were not liked by students and there was a lack of supervision related to the project. As a solution, it was revealed that cafeterias should be built in schools

* Dr., Sivas İl Millî Eğitim Müdürlüğü, aytekinkarbeyaz@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1483-5581>

** Dr., Amasya İl Millî Eğitim Müdürlüğü, minebayar0815@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-3902-4398>

and existing areas should be designed as cafeterias according to the characteristics of students, personnel should be employed in schools and tenders should be made by higher institutions. Various suggestions were made according to the results obtained.

Keywords: Free meals, Classroom teacher, Equal opportunities, Contribution, Success, Education policies.

1. Giriş

Sürekli bir yarışım olduğu günümüzde ülkelerin her zaman daha ileriye ulaşma çabası vazgeçilmezdir. Özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından düşünüldüğünde teknolojik gelişimden toplumsal gelişime kadar bu durum daha ön plana çıkmaktadır. Bunun sağlayıcısı olan kurumlar ise okullardır. Dolayısıyla Türkiye'nin de dâhil bu ülkeler sürekli en iyiyi bulma çabası içerisinde. İster okul öncesi olsun ister üniversite olsun, okullarda eğitim gören öğrencilerin en iyi şartlarda hem toplumsal açıdan hem de dünya ile yarışabilecek nitelikte pozitif ilimlerle ve çeşitli beceriler ile donatılması istenmektedir. Çünkü çocuk içinde bulunduğu toplumun bir parçasıdır. Okul ve toplum arasındaki etkileşim sadece okul-öğrenci arasındaki ilişki olarak değil toplumun genelini ilgilendiren bir ilişki olarak değerlendirilmesi gerekmektedir (Ağırkan, 2022). Dolayısıyla bir ülkenin eğitim sistemi o ülkenin geleceği olan çocukların şekillendirilmesinde kilit bir role sahiptir. Türkiye'de Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) bu durumun öneminin farkında olarak okulların hem teknolojik açıdan donatılması, hem de öğrenci boyutunda öğrenci ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik ciddi yatırımlar gerçekleştirmiştir. Türkiye, sosyal devlet anlayışı doğrultusunda okul olmayan bölgelerde taşınabilir eğitim, ücretsiz olarak pansiyonda kalma, ücretsiz ders kitabı dağıtılması gibi birçok alanda öğrenci ve aileleri desteklemektedir. Tüm alanlarını piyasaya açan ve kamu yararı düşüncesini doğru bulmayan ülkelerde de devlet eğitim ve sağlık gibi alanlarda etkili olmakta ve bu alanları desteklemektedir (Candaş vd., 2011). Eğitimde çağa ayak uydurabilen öğrenci profillerinin yetiştirilmesi kapsamlı ve iyi planlanmış adımların doğru zamanda ve doğru bir şekilde atılmasıyla meydana gelmektedir (Ağırkan, 2022). Eğitim ve öğretimin odak noktası olan öğrenci için öğretim programlarında yer alan kazanımların en iyi şekilde kazandırılması çabası eğitimciler açısından zorlayıcıdır. Okulun fiziki yapısı, sınıfın sıcaklığı ve öğrencinin okula aç gelmesi gibi etkenler öğrencinin psikolojik yapısını doğrudan etkilemektedir. Bilhassa ilkokul çağındaki çocuklar; gelişim özelliği açısından çok hareketli ve etrafta bulunan değişkenlerden çok çabuk etkilenebilen bir yapıdadır. Bu değişkenlerden birisi de öğrencilerin okullardaki beslenme ihtiyaçlarıdır. Bu ihtiyacın farkında olan ülkeler okullarda verilen ücretsiz yemeği desteklemektedirler. Dünya Gıda Programının 2022 raporuna göre; Kuzey Amerika'da 29 milyon, Latin Amerika ve Karayipler'de 80 milyon, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da 19 milyon, Avrupa ve Merkezi Asya'da 55 milyon, Sahra Altı Afrika'da 53 milyon, Güney Asya'da 125 milyon ve Doğu Asya ve Pasifikler'de 57 milyon olmak üzere toplamda 418 milyon öğrenci okul yemeğinden yararlanmaktadır (World Food Program [WFP], 2023).

1.1. “5” Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi

İnsanın doğası gereği fizyolojik, güvenlik, sevgi, saygı ve kendini gerçekleştirme şeklinde 5 temel ihtiyacı bulunmaktadır (Maslow, 1943). Bu temel doyumlara dayalı çeşitli koşulları elde etme ya da bu doyumları sürdürme arzusu ve ayrıca bazı daha entelektüel arzular bizi motive etmektedir (Maslow, 1943). Maslow'a (1943) göre motivasyon teorisinin başlangıç noktası fizyolojik ihtiyaçlardır. Öğrenci, çeşitli gelişim dönemlerini içinde barındıran karmaşık bir yapıya sahiptir. Özellikle öğrencilerin psikolojik yapısı birçok değişkenden çok çabuk etkilenmektedir. Bu değişkenler içerisinde yer alan fizyolojik ihtiyaçlar (beslenme gibi) Maslow'un ihtiyaç hiyerarşisinde en temel düzeyinde yer almaktadır.

Türkiye’de bulunan okullarda öğrenim gören öğrencilerin aileleri sosyo-ekonomik açıdan eşit imkânlarla sahip değildir. Çocukların öğrenim hayatında başarılı olması ve okulu sevmesi ancak içinde bulunduğu sosyo-ekonomik ortamın olumsuz koşullarının eğitim hayatına yansımıyor olmasıyla gerçekleşebilmektedir (Candaş vd., 2011). Örnek olarak, dağlık ve iklim şartlarının hayatı zorlaştırdığı uzak bölgelerden okullara gelen ve öğlen arasında evine yemeğe gitmek zorunda kalan öğrencilerin beslenme sorunu göz ardı edilemez. Bu tür öğrencilerin kış şartlarının çok zor olduğu ve yolu iyi olmayan bölgelerde yaşaması, okul-yol arasında geçecek sürenin uzamasına ve böylece öğrencilerin bitkin düşmesine neden olmaktadır. Daha iyi şartlara sahip okullarda öğrenim gören öğrenciler daha başarılı olmaktadır (Candaş vd., 2011). Ayrıca öğle yemeklerini evlerinden getiren öğrenciler arasında ailenin ekonomik gelirlerine göre yemek çeşitliliği de farklılık gösterebilmektedir. Bu da öğrenciler arasında fırsat eşitliğini sağlayamamaktadır.

Pandemi öncesinde dünya çapında 388 milyon çocuk okul yemek programından yararlanmakta iken şimdi buna 30 milyon çocuk daha eklenerek 418 milyon çocuk okul yemek programından yararlanmaktadır (WFP, 2023). 5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi’nden yararlanmak veli isteğine bağlı olarak, velinin bir dilekçe ile öğrencinin öğrenim gördüğü okulun idaresine vermesi yeterlidir. Okul çağı, öğrencilerin gelişim ve büyümesinin hızlı olduğu, büyük ölçüde beslenme alışkanlığı kazandığı, kazandığı bu beslenme alışkanlığına bağlı olarak Tip 2 diyabet, obezite ve tansiyon gibi rahatsızlıkların ortaya çıkabileceği bir dönemdir (Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü [MEB TEGM], 2023b). Projeye göre; mutfağı ve şartları iyi olan okul öncesi ve anaokulunda MEB tarafından gönderilen paralar doğrultusunda okulların uygun odalarına oluşturulan mutfaklarda mutfak malzemesi alınarak yemeklerin yapılması ve öğrencilere bir öğün ücretsiz yemek verilmesi istenmiştir (MEB TEGM, 2023a). Şekil 1’de bir Birleştirilmiş Sınıflı İlkokula proje kapsamında alınan mutfak malzemesi görseli sunulmuştur.

Şekil 1. Bir birleştirilmiş sınıflı ilkokula proje kapsamında alınan mutfak malzemesi

Fiziki şartları iyi olmayan okul öncesi ve anaokullarında yemekler çeşitli pansiyonlar, bünyesinde yemek bölümü olan meslek liseleri ve öğretmenevlerinden karşılanması istenmiştir. Şili ve Hindistan’da okullara yönelik ücretsiz yemeklerin yapılmasında merkez mutfak modeli uygulanmaktadır. Merkez mutfak model, nüfusun yoğun olduğu bölgelerde tam donanımlı mutfakların kurulması, yemeklerin yapılması, paketlenmesi ve okullara ulaştırılması şeklinde uygulanmaktadır (Candaş vd., 2011). Ayrıca ilkokul, ortaokul ve ortaöğretimde öğrenim gören ve taşınabilir eğitim ile

okula gelen öğrenciler ise; taşınmalı eğitimin yapıldığı her okulda MEB tarafından belirlenecek öğrenci sayısı kadar yemek verilmesi istenmiştir. Yemeklerin öncelikle öğretmenleri, pansiyonlar ya da MEB'e bağlı açılılık bölümü olan meslek okullardan karşılanması istenmiştir. Yemeklerin bu şekilde de karşılanmaması durumunda MEB tarafından ilçe/il millî eğitim müdürlüklerine çeşitli firmalardan ücretsiz yemek ihalesi yapılması için izin verilmiştir. MEB hem fırsat eşitliğini sağlamak hem de öğrencilere beslenme alışkanlığı kazandırmak için 6 Şubat 2023 tarihinde “5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi”ni başlatmıştır. Ancak Türkiye’de 6 Şubat 2023 tarihinde çok sayıda yerleşim yerini içine alan yıkıcı depremler meydana gelmiştir. Bu depremlerden dolayı depremin etkilemediği yerleşim yerlerinde eğitim-öğretime 20 Şubat 2023 tarihine kadar ara verilmiştir. Bu tarih depremin yaşandığı bölgelerde kademeli olarak planlanmıştır. Dolayısı ile proje, depremden etkilenmeyen bölgelerde bulunan okullarda 20 Şubat 2023 tarihinde başlatılmıştır (MEB TEGM, 2023b).

1.2. Yemeklerin Hazırlanması

Proje kapsamında ücretsiz yemek okul mutfağından, pansiyondan, öğretmenevinden, meslek liselerinin yemek bölümünden ya da hizmet alımı ile karşılanması istenmiştir. Bu ücretsiz yemek öğrencilere sunulurken dikkat edilmesi gereken bazı hususların önemi vurgulanmıştır. Bu hususlar ile ilgili olarak MEB TEGM tüm illere “Yemek/Beslenme Hazırlama ve Dağıtım Kılavuzu” nu göndermiştir. Bu kılavuzda yemeklerin hangi şartlarda ve nasıl hazırlanması gerektiği, hangi besinlerden uzak durulması gerektiği ve hangi besinlerin tüketilmesi gerektiği gibi bilgilere yer verilmiştir. MEB TEGM’ye (2023b) göre;

- Menülere sağlıklı beslenmenin sağlanabilmesi için süt ve süt ürünleri grubu, et, yumurta, kuru baklagiller ve yağlı tohumlar grubu, ekme ve tahıllar grubu, sebze ve meyveler grubundan besinler koyulmalıdır.
- Beslenme hazırlanırken Sağlık Bakanlığının “Türkiye’de Aşırı Tuz Tüketiminin Azaltılması Programı” doğrultusunda aşırı tuz tüketimine dikkat edilmelidir.
- Tatlılar için de hiçbir şekilde yapay tatlandırıcılardan yararlanılmamalıdır.
- Mümkün olduğunca öğrencilerin sıcak yemek (sulu yemek dâhil) tüketmesine dikkat edilmelidir.

Yemeklerin denetiminde besinlerin hazırlanması, üretimi, tüketime sunulması, servis ve dağıtımında Tarım ve Orman Bakanlığının Gıda Hijyeni Yönetmeliği’ne göre gerçekleştirilmesi önemsenmelidir (MEB TEGM, 2023b). Tedarik edilen besinlerin saklama koşulları önemlidir. Yemeklerin hijyenik bir ortamda hazırlanması ve birer numunesinin 72 saat süreyle soğuk dolaplarda saklanması gerekmektedir (MEB TEGM, 2023b).

Şekil 2. Bir anaokulunda yemek yiyen öğrenciler

Konu ile ilgili yapılan literatür taramasına göre; Candaş vd. (2011) birlikte yaptıkları bir çalışmada, okullarda verilen ücretsiz yemekler ile öğrencilerin sağlıklı beslendiği ve sağlıklı beslenmeyi öğrendikleri, sağlıklı beslendikleri için okul başarıları arttığı, dengeli beslenme sayesinde ileride oluşabilecek obezite gibi hastalıkların önlenmesine katkı sağladığı, öğrencilerin sosyalleştiği, birbirlerine saygı gösterdiği ve ayrıca bu uygulamanın yerel gıda sektörlerini desteklediği ortaya çıkmıştır. Şan (2012) yaptığı bir çalışmada, taşınmalı eğitimde yemek verilen yemekhanelerin yetersiz olduğu, yemekhane olarak sınıf, spor salonu gibi alanların kullanıldığı bunun da hijyen yönünden eksikliklere neden olduğu, sunulan yemeklerin eksik olduğu ve doyurucu olmadığı, öğrencilerin istediği yemek çeşitlerinin yapılmadığı ve bundan dolayı öğrencilerin iştahsız olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca ücretsiz öğle yemeğinin öğrencilere düzenli beslenme alışkanlığı kazandırdığı, toplumsal sorumluluk ve sosyalleşmesini desteklediği ve öğrenciler arasında fırsat eşitliği sağladığı ortaya çıkmıştır (Şan, 2012). Yurdabakan ve Tektaş (2013) birlikte yaptıkları bir çalışmada ücretsiz verilen öğle yemeğinin öğrencilerin sağlıklı beslenmesine katkı sağladığı ancak menü ve yemek kalitesinin yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Günaydın (2018) tarafından yapılan bir çalışmada, okullarda verilen ücretsiz yemeklerin öğrencilerin dengeli beslenmesine desteklediği, aile ekonomisine katkı sağladığı, ancak bu yemeklerin iyi yapılmadığı, hijyen kurallarına dikkat edilmediği, malzemenin tedariki konusunda ve yemek ihalelerinde çeşitli sıkıntıların yaşandığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca velilere güven vermek için yemeklerin okullarda pişirilmesi gerektiği ancak hiçbir okulun mutfak olarak kullanılacak yerinin ve yemeği yapacak personelinin olmadığı, yemeğin sınırlı sayıda öğrenciye değil tüm okuldaki öğrencilere verilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır (Günaydın, 2018). Ek olarak ücretsiz öğle yemeği öğrenciler arasında fırsat eşitliğini sağlamaktadır (Günaydın, 2018). Dunn vd. (2020) ile Cohen vd. (2021) farklı farklı yaptıkları çalışmalarda, ücretsiz yemeğin öğrencilerin sağlıklı beslenmesine katkı sağladığını ve aile bütçesini desteklediğini tespit edilmiştir. Özer vd. (2020) birlikte yaptıkları bir çalışmada, öğrenciler arasında fırsat eşitliği sağlayan okul yemeğinin, öğrenciler için faydalı besinlerden oluştuğu sonucuna ulaşmışlardır. Yılmaz (2019) yaptığı bir çalışmada, ekonomik düzeyi düşük ailelerin öğrencilerinin ücretsiz yemekten yararlandığı ancak beslenme ile ilgili velilerin yeterince bilgi sahibi olmadığı ve öğrencilerin evlerinde yemek yemediklerini bulmuşlardır. Cohen vd. (2021) birlikte yaptıkları bir çalışmada, okul yemeğinin öğrencilerin akademik başarısını, okula devam durumunu, beslenme alışkanlığını, vücut kitle indeksini, aile bütçesini, öğrencilerin beslenme bilgisini ve okulun mali durumunu pozitif yönden desteklediğini bulmuşlardır. Illoken vd. (2021) birlikte yaptıkları bir çalışmada Ücretsiz Yemek Programı'nın öğrencilerin dengeli beslenmesine, öz-yeterliliğine, dikkatin odaklanmasına, okulu sevmesine, diğer öğrenciler ile sosyal ilişkiler kurmasına pozitif etkisinin olduğunu bulmuşlardır.

Yapılan literatür taraması sonucunda 5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi ile ilgili yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bunun için yapılan bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Bu araştırmanın amacı; sınıf öğretmenlerinin Millî Eğitim Bakanlığı “5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi” ile ilgili düşüncelerini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır. Katılımcılara göre;

1. Sınıf öğretmenlerinin Millî Eğitim Bakanlığının 5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi ile ilgili düşünceleri nelerdir?
2. Sınıf öğretmenlerinin Millî Eğitim Bakanlığının 5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi'nin uygulamasında karşılaşılan sorunlara yönelik düşünceleri nelerdir?
3. Sınıf öğretmenlerinin Millî Eğitim Bakanlığının 5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi'nin uygulanmasında karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik düşünceleri nelerdir?

2. Yöntem

Bu başlık altında araştırmanın yöntemi ve deseni, çalışma grubu, verilerin toplanması ve analizi ile geçerlilik ve güvenilirlik ile etik kurul onayına değinilmiştir.

2.1. Araştırma Deseni

Bu araştırma nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde durum çalışmasına göre desenlenmiştir. Patton'a (2002) göre durum çalışması, bir projenin karar vermeye yetkili kişileri tarafından projenin yürütülmesinin incelenmesi, belirli durumlara göre-olağandışı başarılar, başarısızlıklar ve okuldan ayrılmalar gibi öğrenci durumlarının incelenmesinde yararlanılmaktadır. Bu çalışmada 5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi incelendiği için durum çalışması deseni kullanılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu kriter örnekleme seçme yöntemine göre belirlenen 13 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Kriter örnekleme seçme yöntemi, araştırmacının önceden tespit ettiği birtakım ölçütleri yerine getiren durumların çalışılmasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Patton'a (2002) göre vakadan etkilenen katılımcıların deneyimlerinin öğrenilmesi önemlidir. Bu araştırmanın kriteri projenin uygulandığı ilkokullarda görev yapan sınıf öğretmenleridir. Katılımcıların demografik bilgisi Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların demografik bilgisi

Katılımcılar	Cinsiyeti	Okulun Bulunduğu Yer	Yaş	Mesleki Kıdem
K 1	Kadın	İlçe Merkezi	28	4
K 2	Kadın	İlçe Merkezi	28	5
K 3	Erkek	İlçe Merkezi	45	24
K 4	Kadın	İlçe Merkezi	27	1
K 5	Kadın	İlçe Merkezi	24	1
K 6	Erkek	Köy	33	8
K 7	Erkek	İlçe Merkezi	32	8
K 8	Kadın	İlçe Merkezi	31	8
K 9	Kadın	Köy	31	3
K 10	Kadın	Köy	27	1

K 11	Kadın	İlçe Merkezi	29	4
K 12	Kadın	Köy	26	1
K 13	Kadın	Köy	26	4

(Katılımcı= K)

Tablo 1 incelendiğinde; 10 katılımcının kadın olduğu, 8 katılımcının ilçe merkezinde görev yaptığı, 7 katılımcının 24-28 yaş aralığında olduğu ve 12 katılımcının 8 yıl ve aşağı kıdeme sahip olduğu görülmektedir.

2.3.Araştırma süreci

Birinci araştırmacı Millî Eğitim Bakanlığı tarafından başlatılan bu projenin uygulandığı ilçenin birinde ilçe millî eğitim müdürlüğünde yöneticilik görevi yapmaktadır. Bu nedenle projenin hazırlık aşamasından projenin sonuçlanıncaya kadar geçen sürede aktif görev almıştır. Bu bağlamda birinci araştırmacı, projenin uygulanması ve sonuçları ile ilgili bir değerlendirme ortaya koymak için bu çalışmayı yapma isteğini ikinci araştırmacıya iletmış ve çalışmanın gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Sonrasında literatür taranarak görüşme soruları hazırlanmıştır. Görüşme soruları ile ilgili gerekli uzman görüşü alındıktan sonra çalışma için izni başvurularında bulunmuş ve olumlu yanıtlar alınmıştır. Sonrasında projenin uygulandığı okul müdürü ile görüşülmüş ve araştırma yapma isteği iletilmiştir. Okul yöneticileri birinci araştırmacıyı tanıdığı için gerekli kolaylığı sağlamışlardır. Sonrasında sınıf öğretmenlerinin de isteği doğrultusunda yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

2.4.Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, önceden hazırlanmış görüşme sorulardan oluşan, yeri geldiğinde ek soruların ve sonda soruların sorulduğu, olgu ile ilgili derinlemesine bilgilerin elde edildiği formdur (Yıldırım & Şimşek, 2018). Görüşme soruları hazırlandıktan sonra alanında uzman iki öğretim üyesine incelemesi için gönderilmiş ve gelen dönütler doğrultusunda yarı yapılandırılmış görüşme formuna son hali verilmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmacı tarafından elde edilen görüşme verileri bilgisayar Word programına olduğu şekli ile yazılmıştır. İlk 7 katılımcı ile görüşmeler yaklaşık kırk dakika, geriye kalan 6 katılımcı ile görüşmeler yaklaşık otuz dakika sürmüştür. Sonrasında görüşme soruları soru soru yorumlanmıştır. Elde edilen veriler NVivo 9.0 bilgisayar paket programı kullanılarak içerik analiz yöntemi ile yorumlanmıştır. İçerik analizinde, görüşmeden elde edilen veriler okunarak etiketleme yapılır, sonrasında veri dizinleri oluşturulur, bu veri dizinleri sınıflandırılır ve en sonunda temaya ulaşılır (Patton, 2002).

2.6. Araştırma Etiği

Bu çalışma Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırma Önerisi Etik Değerlendirme Kurulu 10.07.2023 tarihli ve 312509 kararı ile uygun bulunmuştur. Ayrıca çalışma etik kurallara dikkat edilerek hazırlanmıştır.

2.7. Geçerlilik ve Güvenilirlik

Verilerin analizinde geçerlilik ve güvenilirliği sağlamak amacıyla birtakım yöntemlere başvurulmuştur. Bunlar aşağıda kısaca açıklanmıştır:

- İnandırıcılık için uzun süreli etkileşim, uzman incelemesi ve katılımcı teyidi gerçekleştirilmiştir. Birinci araştırmacı ilçe millî eğitim müdürlüğünde üç yıldır yönetici

olduğu için okulda görevli yönetici ve sınıf öğretmenlerinin tamamını yakından tanımaktadır. Ayrıca birinci araştırmacı bizzat projenin içerisinde yer almıştır. Görüşmelerden sonra ortaya çıkan temalar alanında uzman iki öğretim üyesine incelemesi için gönderilmiş ve benzer temalara ulaşılmıştır. Sonrasında ortaya çıkan temalar katılımcılara anlatılmış ve gerekli teyitler alınmıştır.

- Aktarılabirlik için amaçlı örnekleme yöntemine göre katılımcıların tespit edilmesi ve ayrıntılı betimlemeye başvurulması gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar projenin uygulandığı okullardan kriter örnekleme seçme yöntemine göre tespit edilmiştir. Araştırma raporunda projeden etkilenen katılımcıların ifadeleri olduğu şekli ile yer almıştır.
- Tutarlılık için veri toplama aracının oluşturulması, verilerin elde edilmesi süreçlerine ve verilerin analizinde hassas davranılmasına çalışılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlandıktan sonra alanında uzman iki öğretim üyesinin görüşleri alınmıştır. Katılımcılar ile yüz yüze yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen yanıtlar araştırmacı tarafından bilgisayar Word programına olduğu şekli ile yazılmıştır. İlk 7 katılımcı ile görüşmeler yaklaşık kırkar dakika, geriye kalan 6 katılımcı ile görüşmeler yaklaşık otuzar dakika sürmüştür. Sonrasında görüşme soruları soru soru yorumlanmıştır.
- Teyit edilebilirlik için görüşme formları dosyalanmış, ham veriler koruma altına alınmış, verilerin analizi sürecinde yapılan bütün kodlamalar ve notlar saklanarak arşivlenmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2018). Ortaya çıkan kod ve temalar alanında uzman iki öğretim üyesinin incelemesi için gönderilmiş ve benzer temalara ulaşıldığı görülmüştür.

3.Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde görüşme soruları sırası ile içerik analizi yönteminden yararlanılarak yorumlanmıştır.

Öğretmenlerin Proje İle İlgili Düşünceleri Teması

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan ilk beş soru öğretmenlerin proje ile ilgili düşüncelerini anlamaya yönelik sorulardır.

Görüşme sorusu 1; Millî Eğitim Bakanlığının “5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi” ile ilgili neler düşünüyorsunuz? Açıklayınız şeklindedir. Bu sorunun analizi Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Öğretmenlerin projeye ilişkin düşünceleri teması, kategoriler, frekans ve yüzdeler

Tema	Kategoriler	Görüş Sayısı (N)	Yüzdeler (%)	Örnek Görüşler
Öğretmenlerin Projeye İlişkin Düşünceleri	Fırsat eşitliğinin sağlanması	12	34	"...Öncelikle maddi durumu yetersiz olan öğrencilere sağlıklı ve dengeli beslenme fırsatını sağlıyor ve diğer çocuklarla beslenme saatinde farklı yemek yemedikleri için eşitlik ilkesini de destekliyor." (K1)
	Personel eksikliğinin olması	7	20	"Fakat eleman yetersizliği (malzemeleri okula getirme, beslenme hazırlama konularındaki eleman yetersizliği) öğretmenin iş yükünü arttırmaktadır. Söz konusu beslenme zamanı hazırlıkları ders zamanında olduğu için de eğitimi aksatmaktadır." (K10)
	Projenin iyi planlanmaması	5	13	"Özellikle sağlıklı beslenme konusunda ve fırsat eşitliği konusunda getirileri var ama bunların yanında tam olarak planlanmış şekilde işe koyulmadığı için bazı eksiklerle ve düzensizlikle uygulanmak zorunda kalınıyor" (K4)
	İştahın artması	3	9	"Başta bu projenin işe yaramayacağını çocukların çok fazla yemek seçtiğini düşünmeme rağmen sonuçlar beni şaşırttı. Çocukların bu proje ile daha çok yemek yediklerini gördüm."

			Arkadaşlarıyla birlikte aynı yemekleri yemek onları olumlu yönde etkiledi." (K2)
Projede çeşitli eksiklerin olması	3	9	"Mutfağı ve çalışanı olmayan okullar için zorlayıcı olmaktadır." (K12) "...Ancak uygulama noktasında sıkıntılar yaşanacağını düşünüyorum. Yemekhanesi olmayan okullar, yeterli araç gereci olmayan okullar bu noktada yetersiz kalabilirler." (K8)
Yemeklerin sevilmemesi	2	6	"Bazı öğrenciler yemek seçtiği için verilen yiyecekleri yemeyebiliyor. Çocuk beslenmesini evden getirdiği zaman bu konuda pek sıkıntı olmuyordu ." (K13)
Paranın israf edilmesi	1	3	"Ayrıca devletimizin kaynakları da her okula eşit dağılım olduğu için heder oluyor. Proje olarak iyi fakat uygulama olarak birtakım eksikliklere sahip ama zamanla onların da açılacağını düşünüyorum." (K1)
Dengeli beslenme alışkanlığının kazanılması	1	3	"Çocuklarımızın sağlıklı beslenmeleri ve fastfood yiyeceklerin aksine sıcak yemek yeme alışkanlığı kazanmaları açısından gayet yararlı bir uygulama oldu." (K7)
Denetimin yapılması	1	3	"Yapımı, dağıtımı her aşamasının denetim altında olmalıdır." (K12)

Bu soru analiz edildiğinde; Öğretmenlerin Projeye İlişkin Düşünceleri Teması, oluşturulmuştur. Bu temaya Tablo 2’den bakıldığında, katılımcıların çoğunluğunun (%34) proje sayesinde öğrenciler arasında fırsat eşitliğinin sağladığından bahsetmiştir. Katılımcıların %20’si projede personel eksikliğinin olduğu, katılımcıların %13’ü projenin iyi planlanmadığı, katılımcıların %9’u öğrencilerin iştahının arttığı ve %9’u projede çeşitli eksiklerin olduğundan bahsetmiştir. İki katılımcı yemeklerin sevilmediğini, birer katılımcı paranın israf edildiği, proje ile dengeli beslenme alışkanlığı kazandırıldığı ve proje kapsamında denetimin yapılması gerektiğini açıklamıştır.

Projenin Öğrencilere Yararları Teması

Görüşme sorusu 2; Millî Eğitim Bakanlığının “5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi” uygulamasının öğrencilere yararlı olacağını düşünüyor musunuz? Açıklayınız şeklindedir. Bu sorunun analizi Tablo 3’de yer almaktadır.

Tablo 3. Projenin öğrencilere yararları teması, kategoriler, frekans ve yüzdeler

Tema	Kategoriler	Görüş Sayısı (N)	Yüzdeler (%)	Örnek Görüşler
Projenin Öğrencilere Yararları	Fırsat eşitliğinin sağlanması	9	38	"Düşük gelirli öğrenciler açısından güzel bir uygulama öğrenciler arası eşitsizliği gidermek açısından güzel olduğunu düşünüyorum." (K13) "Projenin fırsat eşitliği sağlaması ve öğrenciler arasında yemek yerken iletişimin güçlenmesi açısından faydalı olduğunu düşünüyorum." (K3)
	Dengeli beslenmenin olması	4	17	"Öğrencilere faydalı olduğunu düşünüyorum. Sağlıklı ve dengeli beslenmenin yanında imkân eşitliği de sağlıyor."(K1) "Daha besleyici yiyecekler verilmesi açısından öğrencilere faydalı olabilecek bir uygulama olduğunu düşünüyorum" (K13)
	İletişimin artması	4	17	"...Ancak çocukların hepsinin aynı masada yemek yemesi ile öğrencileri eşit oluyor bir de güzel sohbet ediyorlar." (K12) "Projenin fırsat eşitliği sağlaması ve öğrenciler arasında yemek yerken iletişimin güçlenmesi açısından faydalı olduğunu düşünüyorum." (K3)
	Yemeklerin sevilmemesi	3	12	"Yemek seçen öğrenciler açısından iyi olmadığını düşünüyorum." (K13) "...Aileleri çocuklara uygun şekilde hazırlayabiliyorlar. " (K12)

İştahın artması	3	12	"Öğrenciler yemek yerken gayet iştahlı yediklerini ve kendi aralarında güzel sohbet ettiklerine şahit oldum. Mutlu olduklarını gördüm. Anneleri de evde yemek yemeyen öğrencilerin okulda iyi yemek yediklerini anlattılar." (K3)
Mutlu olma	1	4	"Şimdi ise öğrenciler yemeğini arkadaşları ile birlikte bir yarış içerisinde yiyor ve bundan da zevk alıyor." (K6)

Bu soru analiz edildiğinde; Projenin Öğrencilere Yararları Teması oluşturulmuştur. Bu temaya Tablo 3'den bakıldığında; katılımcıların çoğunluğunun (%38) projenin fırsat eşitliği sağladığından bahsetmiştir. Katılımcıların %17'si projenin öğrencilere dengeli beslenme alışkanlığı kazandırdığı, %17'si iletişimi arttırdığı, %12'si yemeklerin sevilmediği, %12'si yemeklerin öğrencilerin iştahını arttırdığını ve bir katılımcı ise projeden dolayı mutlu olduğundan bahsetmiştir.

Projeden Zengin öğrencilerin Faydalanması Teması

Görüşme sorusu 3; Millî Eğitim Bakanlığının "5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi" uygulamasının maddi durumu iyi olan öğrencilerin de faydalanması ile ilgili neler düşünüyor sunuz? Açıklayınız şeklindedir. Bu sorunun analizi Tablo 4'de yer almaktadır.

Tablo 4. Projeden zengin öğrencilerin faydalanması teması, kategoriler, frekans ve yüzdeler

Tema	Kategoriler	Görüş Sayısı (N)	Yüz deler (%)	Örnek Görüşler
Projeden Zengin öğrencilerin Faydalanması	Fırsat ve imkân eşitliğinin sağlanması	13	6	"Maddi durumu iyi olan öğrenci de devletin beslenme hizmetinden yararlanmalı. Burada söz konusu olan durum, okul zamanında öğrenciler arasındaki eşitliği sağlamaktır. Maddi durumu iyi ya da kötü fark etmemeli." (K10) "Böyle bir proje yapılıyorsa bütün çocukların yararlanmasını doğru buluyorum. Fırsat eşitliği eğitimin her alanında olmalıdır. Çocukları maddi açıdan ayırtmamalıyız." (K12)
	Sınıf yönetimini kolaylaştırması	1		"Öğretmenin ve okulun sınıf yönetimini kolaylaştırıyor." (K1)
	Ailelerin yorulmaması	1		"...ailenin yemek hazırlama zahmetini ortadan kaldırmıştır." (K11)

Bu soru analiz edildiğinde; Projeden Zengin Öğrencilerin Faydalanması Teması oluşturulmuştur. Bu temaya Tablo 4'den bakıldığında; katılımcıların büyük çoğunluğunun (%86) projenin fırsat eşitliği sağladığından bahsetmiştir. Bir katılımcı projenin sınıf yönetimini kolaylaştırdığı, bir katılımcı ise yemeğin proje kapsamında yapıldığı için ailelerin yorulmadığından söz etmiştir.

Tüketilmesi Gereken Besinler Teması

Görüşme sorusu 4; Millî Eğitim Bakanlığının "5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi" uygulamasında sizce hangi besin türleri tüketilmelidir? Açıklayınız şeklindedir. Bu sorunun analizi Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. Tüketilmesi gereken besinler teması, kategoriler, frekans ve yüzdeler

Tema	Kategoriler	Görüş Sayısı (N)	Yüzdeler (%)	Örnek Görüşler
Tüketilmesi Gereken Besinler	Sebze-meyvenin olması	8	22	"...Dört Besin grubu da kullanılmalı. Yani et ürünleri, süt ürünleri, sebze ve meyve." (K11) "Et ve süt grubu ağırlıklı mevsimine göre sebzeler dengeli öğünler oluşturulmalıdır." (K12)
	Dengeli beslenme	7	19	"Besinleri çocukların fazla tüketimi engellenerek, yeterli ve dengeli beslenmeleri sağlanmalıdır." (K11) "Çocukların büyümelerine katkısı olan her türlü yiyecek protein, karbonhidrat dengesi göz önünde bulundurularak tüketilmelidir." (K2)
	Etin olması	6	16	"Süt, yumurta, et gibi çocukların büyümesine katkı sağlayan yiyecekler..." (K2) "...ağırlıklı yumurta, peynir, tavuk gibi yiyeceklerin yanı sıra vitamin içeren meyve ve sebzelerin de kullanılmasının gerektiğini düşünüyorum." (K5)
	Süt ve süt ürünleri	6	16	"...Besin olarak taze yumurta, süt, yoğurt, makarna, çorba, taze et, taze sebze ve meyve, cacık, pilav tüketilmelidir." (K3)
	Kahvaltılık malzemeler	5	14	"Okul zamanında beslenme zamanını saat 10.00 olarak belirlediğimiz için daha çok kahvaltıda yenilebilecek besinler tercih edilmeli. Bunlar arasından da sebzeler (domates, salatalık vb.), yumurta, zeytin, peynir vb. beslenme öğünü olarak verilmelidir." (K10)
	Doğal ürünler	3	8	"Günümüz çocukları hazır gıdalara zaten yatkın olarak yetiştikleri için bizim burada amacımız daha ev yapımı sıcak ve sulu yemeklere ağırlık vermektir. Bu tür yemekleri çocuklar evde yemese de okul ortamında daha kolay yiyerek alışkanlık kazanıyorlar." (K7)
	Kuru gıdalar	2	5	"Kuru yemiş ve meyveler yemeklerin yanında verilmesi öğün aralarında beslenmelerini destekleyici olacaktır." (K12) "...Kuruyemiş kuru üzüm vb. besleyici yemişler yanına eklenebilir" (K13)

Bu soru analiz edildiğinde; Tüketilmesi Gereken Besinler Teması oluşturulmuştur. Bu temaya Tablo 5’den bakıldığında; katılımcıların çoğunluğunun tüketilmesi gereken besinlerin (%22) sebze-meyve olduğundan bahsetmiştir. Katılımcıların %19’u projenin dengeli beslenmeye katkısının olduğunu açıklamıştır. Proje kapsamında katılımcıların %16’sı et, %16’sı süt ve süt ürünleri, %14’ü kahvaltılık malzemeler, üç katılımcı doğal ürünler ve 2 katılımcı ise kuru gıdaların tüketilmesi gerektiğinden söz etmiştir.

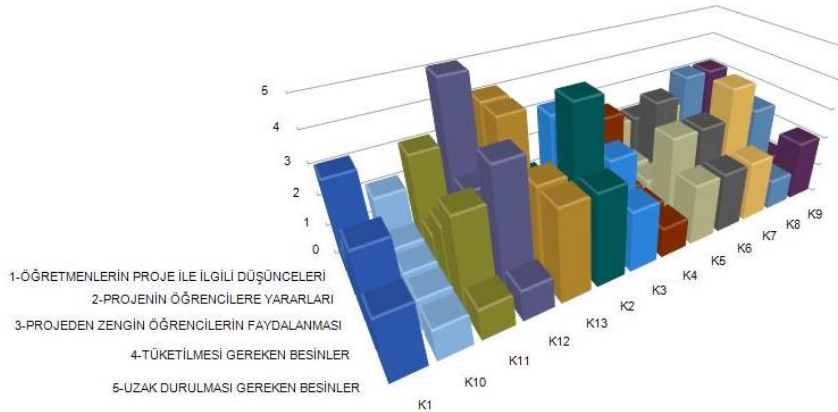
Uzak Durulması Gereken Besinler Teması

Görüşme sorusu 5; Millî Eğitim Bakanlığının “5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi” uygulamasında sizce hangi besin türlerinden sakınılmalıdır? Açıklayınız şeklindedir. Bu sorunun analizi Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6. Uzak durulması gereken besinler teması, kategoriler, frekans ve yüzdeler

Tema	Kategoriler	Görüş Sayısı (N)	Yüzdeler (%)	Örnek Görüşler
Uzak Durulması Gereken Besinler	Aşırı şeker-tuz-yağ-karbonhidrat	10	44	"...Fazla şeker fazla tuz verilmemelidir." (K1) "...Bunlara aşırı tuz ve şeker tüketimi, konserve, sucuk, salam, aşırı yağlı, margarin gibi besinlerden sakınılmalıdır." (K2)
	İşlem görmüş gıdalar	7	30	"...sucuk ile sosis gibi işlem görmüş yiyecekler, meyve suyu, son kullanma tarihi yaklaşan yiyecekler, konserve ürünlerinin tüketiminden sakınılmalıdır" (K3) "...mısır şurubu, sucuk, salam, pastırma, kızartma gibi ürünlerden sakınıyoruz." (K6)
	Abur-cubur	2	9	"Abur cubur ve hazır paketli gıdalardan sakınılmalıdır. " (K1) "...ve abur cubur fastfood tarzı yiyeceklerden uzak durulmalı " (K13)
	Son kullanım tarihi yaklaşan gıdalar	2	9	"...Bir de son kullanma tarihi yakın veya geçmiş yiyeceklerden mutlaka uzak durulmalıdır." (K2) "...son kullanma günü yaklaşan gıdalar ve aşırı pişmiş yemeklerden sakınmak gerekir." (K5)
	Et ve süt ürünleri	1	4	Et ve süt türü yiyeceklerden zehirlenme riskine karşı uzak durulmalı " (K13)
Sulu yemekler	1	4	"...çocuklar sulu yemekler konusunda seçici oldukları için ve temizlik konusunda sıkıntı olabileceği için sulu yemekler çok fazla tercih edilmemeli" (K13)	

Bu soru analiz edildiğinde; Uzak Durulması Gereken Besinler Teması oluşturulmuştur. Bu temaya Tablo 6'dan bakıldığında; katılımcıların yarısına yakınının (%44) aşırı şeker, tuz, yağ, karbonhidrat gibi besinlerden uzak durulması gerektiğinden bahsetmiştir. Katılımcıların %30'u işlem görmüş gıdalar, 2 katılımcı abur-cubur, 2 katılımcı son kullanım tarihi yaklaşan gıdalar, 1 katılımcı et ve süt ürünleri, 1 katılımcı ise sulu yemeklerden uzak durulması gerektiğinden söz etmiştir. Öğretmenlerin proje ile ilgili düşüncelerini oluşturan temalar Şekil 3'de sunulmuştur.

Şekil 3. Öğretmenlerin proje ile ilgili düşünceleri temaları

Öğretmenlerin Projenin Uygulamasında Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Düşünceleri

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan 6,7,8,9 ve 10. sorular öğretmenlerin projenin uygulamasında karşılaşılan sorunları anlamaya yönelik sorulardır.

Ödeneğin Harcanması Açısından Karşılaşılan Sorunlar Teması

Görüşme sorusu 6; Millî Eğitim Bakanlığının “5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi” uygulamasında ödeneklerin okulunuzun hesabına yatırılıp okullarca harcanması ile ilgili neler düşünüyorsunuz? Açıklayınız şeklindedir. Bu sorunun analizi Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7. Ödeneğin harcanması açısından karşılaşılan sorunlar teması, kategoriler, frekans ve yüzdeler

Tema	İhalenin başka kurum tarafından yapılması	Görüş Sayısı (N)	Yüzdeler (%)	Örnek Görüşler
Ödeneğin Harcanması Açısından Karşılaşılan Sorunlar	İdarenin zorluk çekmesi	9	43	"Ancak iş yükünü de artırmış oluyor. Planlama yapılıp yemeklerin bir yerden çıkması da sağlanabilir." (K11) "Okullarında müdür olmayan okullarda öğretmenler müdür yetkili görev yapmakta ekstra iş yükü oluşmaktadır." (K12)
	İhtiyaçların doğru tespit edilmesi	8	38	"Bu ödenek uygulamasını gayet doğru buluyorum çünkü okulda hazırlanan beslenme ile ilgili eksikliklere bunu hazırlayan personel hâkimdir. Çünkü işin mutfağında olan bizleriz eksigi doğru tespit ederiz" (K5)
	İhalenin başka kurum tarafından yapılması	3	14	"Okullarca harcanmasından ziyade gerekli besinler okullara bir şirket ya da ilçe millî eğitimin anlaşacağı bir market tarafından gönderilse daha uygun olur." (K10) "Her zaman belirli bir sabit ödenegin gelmesi ve bu konuda bir yerlerle anlaşarak devamlılığın sağlanması gerektiğini düşünüyorum" (K13)
	Paranın geç yatması	1	5	"... Ayrıca ödenekler sürekli geldi ama bazen geç geldi." (K6)

Bu soru analiz edildiğinde; Ödeneğin Harcanması Açısından Karşılaşılan Sorunlar Teması oluşturulmuştur. Bu temaya Tablo 7’den bakıldığında; katılımcıların çoğunluğunun (%43) paralar harcanırken idarenin zorluk çektiği, %38’i okullara yatan para ile ihtiyaçların doğru tespit edildiğinden bahsetmiştir. Katılımcıların %14’ü ihalenin başka kurum tarafından yapılması gerektiği ve 1 katılımcı ise paranın geç yatırıldığından söz etmiştir.

Malzeme Tedariki Açısından Karşılaşılan Sorunlar Teması

Görüşme sorusu 7; Millî Eğitim Bakanlığının “5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi”nin uygulanması sırasında malzeme tedariki açısından bir zorlukla karşılaştınız mı? Açıklayınız şeklindedir. Bu sorunun analizi Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8. Malzeme tedariki açısından karşılaşılan sorunlar teması, kategoriler, frekans ve yüzdeler

Tema	Kategoriler	Görüş Sayısı (N)	Yüzdeler (%)	Örnek Görüşler
Malzeme Tedariki Açısından Karşılaşılan Sorunlar	Malzemeleri idarecilerin taşıması	5	30	"Malzemeleri bulmakta bir zorluk yaşamadım. Fakat taze olması için düzenli takiplerinin yapılması öğünlere göre alışveriş yapılması zorlayıcı olmaktadır. Çünkü ben her gün gidiş-geliş yapıyorum okula gelirken malzemeleri ben getiriyorum bu da zor oluyor." (K12)
	Çeşidin az olması	4	23	"Fakat ilçede görev yaptığımız için yeteri kadar çeşitliliğin olmadığını düşünüyorum." (K1) "... Bulduğumuz ilçe küçük bir ilçe olduğu için yerel marketlerde çok küçük olduğundan bazen istediğimiz malzemeleri bulamadığımız

			oluyor...." (K10)
Herhangi bir zorluk yaşanmaması	3	18	"İl merkezinde ikamet etmem ve her gün gidiş geliş yapmamın avantajı olarak bir sıkıntı yaşamadım. Çünkü malzemeleri her gün ben alıp getiriyorum." (K7) "Okulumuz pansiyonlu okul olduğu için karşılaşmadık." (K8)
Personel eksikliğinin olması	3	18	"Çok fazla zorluk yaşıyor. Dediğim gibi personel eksik olduğu için yemek listesi bile idare tarafından hazırlanmak durumunda." (K11) "Öncelikle personel konusunda oldukça sıkıntı yaşıyor. Olan personelin iş bölümü yaparak yemek uygulamasına odaklanması esas işleri aksatabiliyor..." (K4)
Malzemelerde gecikmelerin yaşanması	2	11	"Her ürünün kontrolü her gün belirlenmek zorunda kalınıyor. Ürünlerin israf olmaması için tedarik konusunda sıkıntı yaşıyor. Kahvaltı için her gün ekmeğin getirilmesi gerekiyor ve tedarik edilen yerler arada sırada unuttuğu için sürekli takip edilmesi gerekiyor." (K11)

Bu soru analiz edildiğinde; Malzeme Tedariki Açısından Karşılaşılan Sorunlar Teması oluşturulmuştur. Bu temaya Tablo 8'den bakıldığında; katılımcıların %30'u malzemelerin idareciler tarafından taşındığı ve %23'ü çeşidin az olduğundan bahsetmiştir. Katılımcıların %18'i herhangi bir zorlukla karşılaşmadığı, %18'i personel eksikliğinin olduğu, 2 katılımcı ise malzemelerde gecikmelerin yaşandığından söz etmiştir.

Personel Açısından Karşılaşılan Sorunlar Teması

Görüşme sorusu 8; Millî Eğitim Bakanlığının "5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi"nin uygulanmasında yemeklerin yapılması sırasında personel açısından karşılaşılan sorunlar nelerdir? Açıklayınız şeklindedir. Bu sorunun analizi Tablo 9'da yer almaktadır.

Tablo 9. Personel açısından karşılaşılan sorunlar teması, kategoriler, frekans ve yüzdeler

Tema	Kategoriler	Görüş Sayısı (N)	Yüzdeler (%)	Örnek Görüşler
Personel Açısından Karşılaşılan Sorunlar	Personel eksikliğinin olması	12	80	"Okulların bence çok ciddi personel eksikliği var. Bizim okulumuzdan örnek verecek olursam İŞ-KUR sözleşmeli personeli olan ablamız hem temizlik hem yemekle uğraşiyor ve bu böyle olunca da elinden geleni yapmasına rağmen verim düşüyor." (K1) "En büyük sorun personelimizin olmaması. Ben küçük bir köy okulunda çalışıyorum. Yemek mi yapayım, temizlik mi yapayım öğretmenlik mi yapayım bu açıdan zor oluyor." (K10)
	Eğitim eksikliğinin olması	2	13	"Okullara bu proje için ayrıyeten gerekli eğitimleri almış personel atamasının yapılması gerektiğini düşünüyorum." (K5) "...Ayrıca bunun yemek yapmayı bilen birinin olması da önemlidir." (K9)
	İş yükünün artması	1	7	"Aşçı ve aşçı yardımcılarının iş yükü arttığı için ilk zamanlar bir yoğunluk yaşandı. Ancak sonrasında bu duruma alışıldı. Bunun yanı sıra yemek dağıtan personelin de iş yükü arttı. Bu noktada bazen personel karşı karşıya gelinen durumlar söz konusu oldu." (K8)

Bu soru analiz edildiğinde Personel Açısından Karşılaşılan Sorunlar Teması oluşturulmuştur. Bu temaya Tablo 9'dan bakıldığında; katılımcıların büyük çoğunluğunun (%80) personel eksikliğinin olduğundan bahsetmiştir. 2 katılımcı personellerde eğitim eksikliğinin olduğu ve 1 katılımcının ise personelin iş yükünün arttığından söz etmiştir.

Öğrenciler Açısından Karşılaşılan Sorunlar Teması

Görüşme sorusu 9; Millî Eğitim Bakanlığının “5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi” uygulaması ile ilgili öğrenciler ile ilgi karşılaştığınız sorunlar nelerdir? Açıklayınız şeklindedir. Bu sorunun analizi Tablo 10’da yer almaktadır.

Tablo 10. Öğrenciler açısından karşılaşılan sorunlar teması, kategoriler, frekans ve yüzdeler

Tema	Kategoriler	Görüş Sayısı (N)	Yüzdeler (%)	Örnek Görüşler
Öğrenciler Açısından Karşılaşılan Sorunlar	Bazı yemeklerin beğenilmemesi	12	70	"Çocukların yemek seçmesi o gün belirlenen öğünü yememesi açısından sorunlar yaşayabiliyoruz. Bunu bir öğrencide yaşadığımızda diğer çocuklar da ondan etkilenip sağlıklı olan besini yemek istemiyorlar." (K10) "İstedikleri yiyeceklerin olmasını talep ediyorlar. Zaman zaman israf olabiliyor. Bazen çok iyi yerken bazen yemek istemiyorlar. Hazırlık aşamasında, toplanma ve temizlik aşamasında çocuklarda katılım sağlamak istiyorlar. Uygun bir mutfak olmadığı için sorun yaratmaktadır." (K12)
	Yemeğin yetmemesi	2	12	"Öğrenciler bu durumdan gayet memnunlar. Sadece yemek hırsı oluşup daha fazla yemek yemeye çalışıyorlar. Personel olmadığı için yeteri kadar ürün çıkartmakta zorlanıyor ve çocuklar bazen doymadıklarını dile getiriyorlar. Daha fazla yemek yemek istiyorlar. Bir de hamur işi tarzı ürünleri çok yemek istediklerini dile getiriyorlar." (K11)
	Yemeğin yere dökülmesi	2	12	"...Ama çocuklar küçük olduğu için yemeğin öğrenciler tarafından dökülmesi problemlerini çok yaşadım. Çünkü tabağı ve kaşığı tam kavrayamıyorlar." (K9) "Yemek yerken bazen etrafa dökabiliyorlar ve yardımcı personel olmadığı için sınıf içinde zorluklar yaşanıyor" (K13)
	Bazı besinlere alerji gösterilmesi	1	6	"...gibi alerjisi olan çocuklar konusunda da ayrı çaba sarf etmek gerekiyor." (K1)

Bu soru analiz edildiğinde Öğrenciler Açısından Karşılaşılan Sorunlar Teması oluşturulmuştur. Bu temaya Tablo 10’dan bakıldığında; katılımcıların çoğunluğunun (%70) öğrenciler tarafından bazı yemeklerin beğenilmediğinden bahsetmiştir. 2 katılımcı yemekler beğenildiği için kalmadığı, 2 katılımcı yemeklerin yere döküldüğü ve 1 katılımcı ise bazı besinlerin öğrencilere alerji yaptığından söz etmiştir.

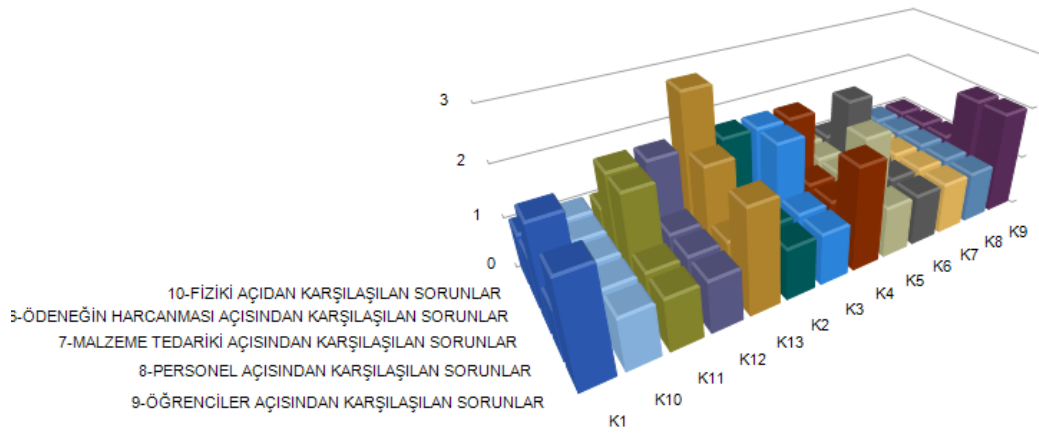
Fiziki Açısından Karşılaşılan Sorunlar Teması

Görüşme sorusu 10; Millî Eğitim Bakanlığının “5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi” ile ilgili okulun fiziki şartları açısından karşılaşılan zorluklar nelerdir? Açıklayınız şeklindedir. Bu sorunun analizi Tablo 11’de yer almaktadır.

Tablo 11. Fiziki açıdan karşılaşılan sorunlar teması, kategoriler, frekans ve yüzdeler

Tema	Kategoriler	Görüş Sayısı (N)	Yüzdeler (%)	Örnek Görüşler
Fiziki Açıdan Karşılaşılan Sorunlar	Mutfağın olmaması	5	38	"Okulumuzda mutfak ve fazladan alan olmadığı için malzeme konulacak yer noktasında sıkıntı yaşıyorum. Tezgâh ve lavabo olmadığı için yiyeceklerin hazırlanması açısından sıkıntı oluyor ve bulaşık çıktığı zaman yıkanması konusunda sıkıntı yaşıyorum. Fırın, ocak, buzdolabı vb. malzemelerin konulacak yeri olmadığı için sıkıntılar yaşıyorum" (K13) "Bizim okul birleştirilmiş sınıflı küçük bir ilkokuldur. Küçük bir müdür odası var yemekleri orada yapıyorum ve çok zorlanıyorum çünkü odaya mutfak malzemesi, fırın, buzdolabı ödenekle aldım ve koydum. Odaya bu malzemeler daralttı bir de evraksal işler olduğunda sorun oluyor." (K3)
	Zorluk yaşanmaması	3	24	"Biz anaokulu olduğumuz için bir de merkezde bulunduğumuz için bir zorluk olmadı. Ancak mutfak ve yemekhanesi olmayan okullar açısından sıkıntılı bir durum." (K1) "Okulumuzun fiziki şartları bu projeye uygun o yüzden bir zorlukla karşılaşmadık." (K2)
	Araç-gereç eksikliğinin olması	3	24	"...Mutfaktaki makineler yetersiz kalabiliyor." (K1) "Okul mutfağında çoğu malzeme ve makine bu uygulamayla beraber yeni yeni geldiği için bazen makineler yetersiz kalabiliyor." (K4)
	Yemekhanenin küçük olması	1	7	"Yemekhanemiz küçük olduğu için öğrencilerin sığmama durumu söz konusu oldu. İlk iki hafta bu süreç zorlu geçti." (K8)
Yemekhanenin olmaması	1	7	"Yemek verilen okullarda yemekhane bulunmaması. Çocukların yemek yedikleri yerde eğitime devam etmeleri karşılaşılan sorunlardan biridir." (K9)	

Bu soru analiz edildiğinde Fiziki Açıdan Karşılaşılan Sorunlar Teması oluşturulmuştur. Bu temaya Tablo 11'den bakıldığında; katılımcıların çoğunluğunun (%38) yemek yapılan okullarda mutfak olmadığından bahsetmiştir. 3 katılımcı fiziki açıdan bir zorlukla karşılaşmadığı, 3 katılımcı araç-gereç eksikliğinin olduğu, 1 katılımcı yemekhanenin küçük olduğu ve 1 katılımcı ise okullarda yemekhanenin olmadığından söz etmiştir. Öğretmenlerin projede karşılaşılan sorunlara yönelik düşünceleri ile ilgili oluşan temalar Şekil 4'te sunulmuştur

Şekil 4. Öğretmenlerin projede karşılaşılan sorunlara yönelik düşünceleri temaları

Öğretmenlerin 5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi Uygulamasında Karşılaşılan Sorunların Çözümüne Yönelik Düşünceleri

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan 10,11,12,13,14 ve 15. sorular öğretmenlerin projenin uygulamasında karşılaşılan sorunların çözümünü anlamaya yönelik sorulardır.

Ödeneklerin Harcanması Açısından Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Çözümler Teması

Görüşme sorusu 11; Millî Eğitim Bakanlığının “5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi” uygulamasında ödeneklerin okulunuzun hesabına yatırılıp okullarca harcanması ile ilgili karşılaşılan zorluklara yönelik çözüm önerileriniz nelerdir? Açıklayınız şeklindedir. Bu sorunun analizi Tablo 12’de yer almaktadır.

Tablo 12. Ödeneklerin Harcanması Açısından Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Çözümler Teması, Kategoriler, Frekans ve Yüzdeler

Tema	Kategoriler	Görüş Sayısı (N)	Yüzdeler (%)	Örnek Görüşler
Ödeneklerin Harcanması Açısından Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Çözümler	İhalelerin üst kurumlarca yapılması	6	40	"Özellikle küçük ve ulaşımın zor olduğu köy okullarında bir araç ayarlanarak malzemeler gönderilebilir. Ödeneklerin harcanması konusunda öğretmene fazladan iş yükü olduğu için bu konu millî eğitim personelleri tarafından halledilebilir. Toplu olarak satan marketlerle anlaşılıp oralardan malzeme temin edilebilir. Sadece bir markete bağlı kalınmayıp farklı marketlerden de kalitesine göre seçim yapılıp malzeme alımı yapılabilir." (K13)
	Harcamalar ile ilgili eğitim verilmesi	3	20	"Ben öğretmen olduğum için hesap işine idarecimiz bakıyor o yüzden de bu konuda fazla bilgi sahibi değilim. Ancak idarecim şunu söyledi gelen ödeneklerin bol bol yettiğini. Ancak bu ödeneklerin başta harcanmasında idarecimizin mevzuatını bilmediği için zorluk çektiğini biliyorum. Öncesinde bir eğitim verilmeliydi." (K1) "Ödenekler ile ilgili bir eğitim almam mevzuatı öğrenmem açısından iyi olur." (K3)
	Ödeneklerin düzenli yatırılması	3	20	"...Bir de ödenekler hazırlanıp yapılacak planlamaya göre aktarılması bu sorunu çözecektir." (K6) "İdare için yük oluşturuyor. Çünkü sürekli maddiyata göre liste hazırlanıyor ve paranın ne zaman yatacağı bilgisi net olarak bilinmiyor. Bu işler için bir personel ayarlanabilir. Aylık ne kadar para harcanacağı bilgisi verilerek düzenlemeler yapılabilir." (K11)
	Sayman memur istihdam edilmesi	2	13	"İdare için yük oluşturuyor. Çünkü sürekli maddiyata göre liste hazırlanıyor ve paranın ne zaman yatacağı bilgisi net olarak bilinmiyor. Bu işler için bir personel ayarlanabilir. Aylık ne kadar para harcanacağı bilgisi verilerek düzenlemeler yapılabilir." (K11) "Okul idaresine oldukça yük olduğunu düşünüyorum. Bu uygulama için okula aşçı ve mali işler için memur gerektiği kanaatindeyim." (K4)
	Paraların okul-aile birliğine gönderilmesi	1	7	"...Bunların ödenekten çıkarılıp Bakanlığımızın sosyal yardımlar uygulaması gibi okul aile birliği hesaplarına yatırması bizi çok rahatlatacaktır. Böylece velileri de bu işin içerisine sokarak yemek projesine dâhil edilecektir." (K7)

Bu soru analiz edildiğinde Ödeneklerin Harcanması Açısından Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Çözümler Teması oluşturulmuştur. Bu temaya Tablo 12’den bakıldığında; katılımcıların çoğunluğunun (%40) alınacak malzemelerle ilgili ihalelerin üst kurumlarca yapılması gerektiğinden bahsetmiştir. 3 katılımcı bu harcamaların yapılması ile ilgili bir eğitimin verilmesi gerektiği, 3

katılımcı ise ödeneklerin düzenli yatırılması gerektiği, 2 katılımcı okula sayman memurun alınması gerektiği ve 1 katılımcı ise paraların okul-aile birliği hesabına yatırılması gerektiğinden söz etmiştir.

Malzeme Tedariki Açısından Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Çözümler Teması

Görüşme sorusu 12; Millî Eğitim Bakanlığının “5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi”nin uygulanması sırasında malzeme tedariki açısından karşılaşılan zorluklara yönelik çözüm önerileriniz nelerdir? Açıklayınız şeklindedir. Bu sorunun analizi Tablo 13’te yer almaktadır.

Tablo 13. Malzeme tedariki açısından karşılaşılan sorunlara yönelik çözümler teması, kategoriler, frekans ve yüzdeler

Tema	Kategoriler	Görüş Sayısı (N)	Yüzdeler (%)	Örnek Görüşler
Malzeme Tedariki Açısından Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Çözümler Teması,	Tedarikin doğrudan yapılması	9	61	"...Bakanlıktan, il merkezinden ya da internet üzerinden alışverişe imkân sağlanmalı." (K1) "Türkiye'nin farklı bölgelerinde şubesi olan adı duyulmuş, bilinen bir marketi tercih etme şansı olmalıdır. Okula getirilecek olan malzemeler marketlerin sağlayacağı servis aracılığıyla yapılmalıdır. Bunun için de ihaleyi MEB Türkiye çapında yapılmalıdır." (K11)
	Yemek listesinin güncellenmesi	2	13	"Malzemelere yönelik tedarik açısından bir sıkıntı yaşamadık. Yaşadığı takdir de listeyi güncellemek gibi esnek çözümler geliştirdik. Yani istediğimiz ürün markette yoktu çünkü küçük bir ilçede görev yapıyoruz. Bu nedenle olan besin maddeleri ile yemek listesini güncelleyerek öğrencilere sunduk." (K2)
	Okullara büyük depoların yapılması	2	13	"Ürünleri koyacak alanlar önceden planlanıp ayarlanabilir. Sadece içeceklerin tedariki için bile ayrı bir depo alanlar oluşturulabilir." (K11) "Malzeme tedarikini kolaylaştırmak için okulda güvenli depo, ambar gibi yerler oluşturulabilir. Uzun süreli saklanması gereken ürünler için endüstriyel dondurucular sağlanabilir." (K4)
	Zorluk olmaması	2	13	"Malzeme tedariki için gereken para yeterli bir şekilde gelmiştir. Bir sorunla karşılaşmamıştır..." (K9) "Bu noktada da sıkıntı yaşamadık ama yukarıda da söyledim. ..." (K8)

Bu soru analiz edildiğinde Malzeme Tedariki Açısından Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Çözümler Teması oluşturulmuştur. Bu temaya Tablo 13’den bakıldığında; katılımcıların yarısından fazlasının (%61) malzeme tedarikinin ilgili kuruluşlarla doğrudan yapılması gerektiğinden bahsetmiştir. 2 katılımcı yemek listesinin güncellenmesi, 2 katılımcı okullara büyük depoların yapılması gerektiği ve 2 katılımcı ise herhangi bir zorluk yaşamadığından söz etmiştir.

Personel Açısından Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Teması

Görüşme sorusu 13; Millî Eğitim Bakanlığının “5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi”nin uygulanmasında yemeklerin yapılması sırasında personel açısından karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerileriniz nelerdir? Açıklayınız şeklindedir. Bu sorunun analizi Tablo 14’te yer almaktadır.

Tablo 14. *Personel açısından karşılaşılan sorunlara yönelik çözümler teması, kategoriler, frekans ve yüzdeler*

Tema	Kategoriler	Görüş Sayısı (N)	Yüzdeler (%)	Örnek Görüşler
Personel Açısından Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Çözümler	Personel istihdam edilmesi	12	92	"Okulumuzda bunu yapan bir personel var ve yetişmekte çok zorlanıyor. Ek personel alımları yapılmalı. Okula ait mutfak var evet ama aşçı ve yardımcı personeller mevcut değil. Bu nedenle aşçı, yardımcı personel alımları yapılmalı. Besinlerin ayrıntılı kontrolünü yapan personeller olmalı." (K11) "...Bu tür imkânların olmadığı okullarda yiyeceklerin dışardan anlaşılabilir gelmesi sağlanabilir. Ödenekler sabit bir şekilde gönderilip yemek yapacak personel tutulabilir." (K13)
	Hâlihazırdaki personele ilave ücretin verilmesi	1	8	"Yemek dağıtımını ve yemekhane temizliğini okulumuzun temizlik işleri ile uğraşan görevliler yaptığı için ekstra bir ücret veya motive edici bir destek yapılabilir." (K8)

Bu soru analiz edildiğinde Personel Açısından Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Çözümler Teması oluşturulmuştur. Bu temaya Tablo14'ten bakıldığında; katılımcıların büyük çoğunluğunun (%92) personel yetersizliği ile ilgili olarak personel istihdam edilmesi gerektiğinden bahsetmiştir. 1 katılımcı ise hâlihazırdaki personele fazla çalışması durumunda ilave ücret verilmesi gerektiğinden söz etmiştir.

Öğrencilerle Açısından Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Çözümler Teması

Görüşme sorusu 14; Millî Eğitim Bakanlığının "5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi" uygulaması ile ilgili öğrenciler ile ilgi karşılaştığınız sorunlara yönelik çözüm önerileriniz nelerdir? Açıklayınız şeklindedir. Bu sorunun analizi Tablo 15'te yer almaktadır.

Tablo 15. *Öğrenciler açısından karşılaşılan sorunlara yönelik çözümler teması, kategoriler, frekans ve yüzdeler*

Tema	Kategoriler	Görüş Sayısı (N)	Yüzdeler (%)	Örnek Görüşler
Öğrencilerle Açısından Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Çözümler	Aile ile iş birliğinin artırılması	3	21	"Öğrencilerimiz adına yaşanan tek zorluk bazen yemek seçmeleri olabiliyor bununla ilgili ise çözüm her zaman aile ile iş birliği yapmaktır. Okulda bunun için geliştirilebilecek fazla çözüm önerileri olabileceğini sanmıyorum." (K2) "Beslenme sırasında hiç yemek yemeyen çocukların ayrı beslenme getirmeleri sağlanabilir ayrıca veli ile işbirliği içerisinde olarak okulda yeni tadılan yiyeceklerin evde de yapılıp tattırılması sağlanabilir." (K5)
	Ailelere seminer verilmesi	2	15	"Çocukların sağlıklı besinleri yemek istememesi yaşadığımız bir problem. Bu konuda çocukların beslenme alışkanlıklarını düzenlemek açısından diyetisyenlerle iş birliği içine girilerek ailelere eğitim verilebilir" (K10) "Öğrencilerin bazı yemekleri sevmediğini önceden söylemiştim. Çözüm olarak mümkün olduğunca öğrencilerin seveceği yemekleri yapmak ya da öğrencilerin beslenme alışkanlıkları ile ilgili bir diyetisyenin bu öğrencilere ve velilere seminer vermesi olabilir." (K3)

Sağlık personelinin istihdam edilmesi	2	15	"Zehirlenme riski olabilir. Bunun için personel ayarlanmalı. Her çocuk her yemeği yiyemiyor ve dolayısıyla her çocuğa yönelik malzeme listesi oluşturulmasında zorluk yaşanıyor. Fazladan yemek yemeğe çalışmaları olup, mide ağrısı çekebiliyorlar. Bunun için ve oluşabilecek tehlikeli diğer durumlar için okullarda sağlık personellerinin bulunması gerekiyor." (K11)
Öğrencilere sevilen yemeklerin yapılması	2	14	"Her öğrencinin sevdiği yararlı yiyecekler verilerek öğrencilerin yemekleri daha iyi yemesi sağlanabilir. Öğrenciler için farklı yiyecek türleri verilerek birini yemeseler de diğerini yemesi sağlanabilir. Ayrıca meyve saatleri yapıp yemekten verim alamayan öğrenciler için besleyici gıdalar takviye edilebilir." (K13)
Aşçı istihdam edilmesi	2	14	"Ancak bazı öğrenciler bazı yemekleri sevmiyorlar işte hizmet alımı izni bize verilirse yemek bilgisi olan bir personelin alınması ile bu sorunun üstesinden geleceğimizi düşünüyorum." (K7) "Uygun bir yardımcı ayarlanabilirse ve ya mutfak bazen çocuklarla beraber hazırlanıp ve oluşabilecek kazalar engellenmiş olur." (K12)
Öğrencilerle ilgili bilgi toplanması	1	7	"Alerji testi istenebilir. Yemekler konusunda anket çalışması yapıp görüş ve öneriler alınabilir." (K1)
Yemek yiyecek öğrenci sayısında zorlamanın olmaması	1	7	"Her okula sayı belirleyip bu sayıda öğrenci yemek yiyecek denilmesi yanlış. Benim okuluma X öğrenci verilmiş ama öğrenci yemek istemiyor. Benim okulumdaki öğrenciye zorla yemek yedireceğime şehir merkezindeki veya büyük şehirlerdeki ihtiyacı olan ama sayıdan dolayı projeye dâhil olamayan öğrencilerin yararlanması sağlanabilirdi." (K8)
Düzenli yemek yiyen öğrencilerin ödüllendirilmesi	1	7	"Malzemeler ve ya ödenek ailelerle ortak kullanılıp çocukların sevdikleri yiyecekler yapılması sağlanabilir. Öğrencilere sağlıklı beslenmenin önemi sık sık hatırlatılarak beslenmesini düzenli yapan öğrenciler ödüllendirilebilir." (K13)

Bu soru analiz edildiğinde Öğrencilerle Açısından Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Çözümler Teması oluşturulmuştur. Bu temaya Tablo 15'ten bakıldığında; katılımcıların çoğunluğu (%21) öğrencilerle ilgili karşılaşılan sorunlara yönelik aileler ile iletişimin artırılması gerektiğinden bahsetmiştir. 2 katılımcı ailelere seminer verilmesi gerektiği, 2 katılımcı sağlık personelin istihdam edilmesi gerektiği, 2 katılımcı öğrencilere sevilen yemeklerin yapılması gerektiği ve 2 katılımcı okullarda aşçı istihdam edilmesi gerektiğinden söz etmiştir.

Fiziki Şartlar Açısından Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Çözümler Teması

Görüşme sorusu 15; Millî Eğitim Bakanlığının "5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi" ile ilgili okulun fiziki şartları açısından karşılaşılan zorluklara yönelik çözüm önerileriniz nelerdir? Açıklayınız şeklindedir. Bu sorunun analizi Tablo 16'da yer almaktadır.

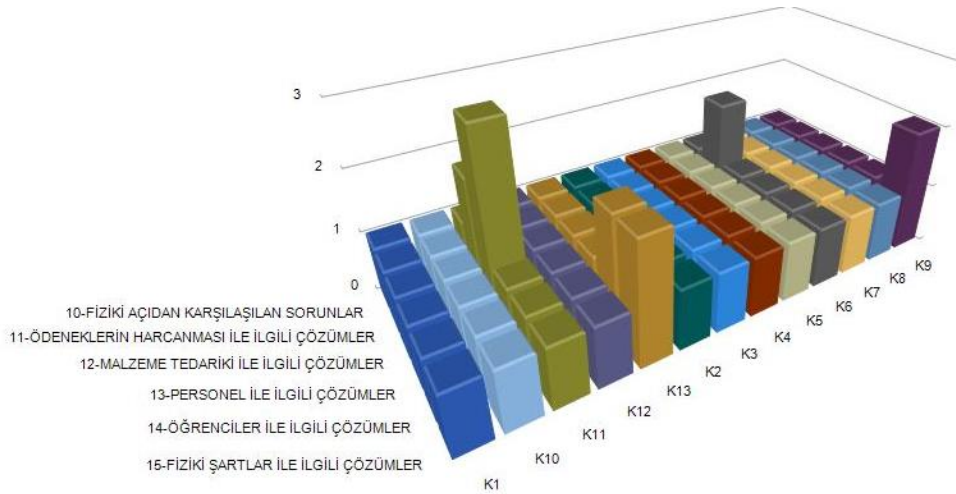
Tablo 16. Fiziki şartlar açısından karşılaşılan sorunlara yönelik çözümler teması, kategoriler, frekans ve yüzdeler

Tema	Kategoriler	Görüş Sayısı (N)	Yüzdeler (%)	Örnek Görüşler
Fiziki Şartlar Açısından Karşılaşılan Sorunlara Yönelik	Mutfak ve yemekhanenin yapılması	6	40	"Özellikle mutfak alanı çok küçük olduğu için çocukların aynı anda yemek yemesinde sıkıntılar yaşanabiliyor. Daha büyük ve sistemli yemek alanları oluşturulabilir. Ya da bu durum için daha fazla ödenek imkânı sağlanırsa çözüm olabilir." (K11) "Fiziki şartları iyileştirilebilir. Küçükte olsa bir mutfak oluşturulmalıdır. Malzemeleri koyacak alan olsa da tezgâh gerekiyor

Çözümler

			bunun sağlanması gerekir." (K12)
Mevcut yemekhanenin öğrencilere göre düzenlenmesi	3	20	"Çocukların yemek yediği alan daha geniş ve sistemli bir yemekhaneye dönüştürülebilir. Burada çocukların servis edilen yemeği kendileri alabileceği boylarına uygun alan olabilir. Hatta bu sayede çocuklar kendi yemeklerini kendi alarak yaş gurubunda hedeflenen günlük hayat becerilerini de kazanmış olur. Mutfakta ki makineler yeterli hale getirilebilir." (K4) "Okullara tezgâh gibi alanlar yapılmalı varsa ayrı bir oda mutfığa dönüştürülmeli," (K13)
Yemeğin bir şirket tarafından verilmesi	2	13	"Okulun fiziki şartları uygun değilse (okulda mutfak yoksa) beslenmenin bir şirket tarafından verilmesini tercih ederdim." (K10) "...fiziki şartları uygun olmayan okullara yemek şirketleri ile anlaşarak yiyecek gelmesi sağlanmalı ve ödenekler buna göre ayarlanmalı..." (K13)
Şartları uygun olmayan okulların projeye dâhil edilmemesi	2	13	"Yemek verilen okullar planlanırken yemekhanenin olması dikkate alınarak yemek verilmeli. Şartları imkânları uygun olmayan okullar projeye dâhil edilmemeli." (K9)
Projede yeterince zemin çalışmasının yapılmaması	1	7	"...Yukarıda da bahsettiğim gibi önce ön zemin çalışması yapılarak projeye başlanmalıydı. " (K8)
Fiziki şartların uygun olması	1	7	"Okulumuzun fiziki şartları bu proje için uygundur ama uygun olmayan okullar için en azından yemeklerin yapılabileceği bir mutfak ayarlanmalıdır" (K5)

Bu soru analiz edildiğinde; Fiziki Şartlar Açısından Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Çözümler Teması oluşturulmuştur. Bu temaya Tablo 16'dan bakıldığında; katılımcıların çoğunluğunun (%40) fiziki şartlara yönelik çözüm olarak okullara mutfak ve yemekhanenin yapılması gerektiğinden bahsetmiştir. 3 katılımcı mevcut yemekhanenin öğrenciye uygun şekilde düzenlenmesi gerektiği, 2 katılımcı yemeğin bir şirket tarafından verilmesi gerektiği, 2 katılımcı şartları uygun olmayan okulların projeye dâhil edilmemesi gerektiği ve 1 katılımcı fiziki şartlarının uygun olduğundan söz etmiştir. Öğretmenlerin projede karşılaşılan sorunlar ile ilgili çözümlere yönelik düşüncelerinden oluşan temalar Şekil 5'te sunulmuştur

Şekil 5. Öğretmenlerin projede karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik düşünceleri temaları

4.Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgular literatür çerçevesinde tartışılmış ve sonuçlara göre çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Birinci araştırma sorusu; sınıf öğretmenlerinin Millî Eğitim Bakanlığının 5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi ile ilgili düşünceleri nelerdir? şeklindedir. Bulgulara göre; projenin öğrenciler arasında fırsat eşitliği sağladığı, yapılan yemeklerin öğrencilerin iştahını arttırdığı ve dengeli beslenme alışkanlığı kazandığı ortaya çıkmıştır. Ücretsiz yemekler sayesinde öğrenciler arasında fırsat eşitliği sağlanmakta ve öğrenciler dengeli beslenmektedir (Candaş vd., 2011; Günaydın, 2018; Özer vd., 2020; Şan, 2012). Okul yemek programı öğrencilerde yetersiz beslenmeden dolayı ortaya çıkabilecek öğrenme ve gelişim bozukluklarının önlenmesinde ciddi katkılar sunmaktadır (Candaş vd., 2011). 5-19 yaş arasında bulunan ve okul çağında olan çocuk ve gençlerde duygusal ve fiziksel değişimlerin büyük oranda gerçekleştiği ve dikkat edilmesi gereken dönemdir (WFP, 2023). Öğrenciler kendi aralarında yemek yerken iletişim kurmakta, öğrenciler mutlu olmakta ve sonuçta sınıf yönetimi kolaylaşmaktadır. Farklı tip ve farklı ekonomik gelire sahip ailelerden gelen çocuklar aynı ortamda yemek yiyerek birbirlerine saygı göstermekte, yardımlaşmakta ve birlikte sosyalleşmektedirler (Candaş vd., 2011). Bunlara karşın, proje ile ilgili personel eksikliğinin olduğu, projede paranın israf edildiği, yemeklerin sevilmediği ve denetim eksikliğinin olduğu katılımcı ifadelerinden anlaşılmıştır. Yurdabakan ve Tektaş (2013) ile Günaydın (2018) ayrı ayrı yaptıkları çalışmalarda, ücretsiz verilen öğle yemeğinin öğrencilerin menü ve yemek kalitesini iyi bulmadığı ortaya çıkmıştır. Proje kapsamında sebze-meyvenin, et ve et ürünlerinin, kuru gıdaların, doğal ürünlerin, kahvaltılık malzemelerin, süt-süt ürünlerinin tüketilmesi gerektiği katılımcı ifadelerinden anlaşılmıştır. Menülerde süt ve ürünleri grubu, et, yumurta, kuru baklagiller ve yağlı tohumlar grubu, ekme ve tahıllar grubu, sebze ve meyveler grubundan besinlere göre hazırlanmalıdır (MEB TEGM, 2023b). Proje kapsamında aşırı tuz, şeker, yağ, işlem görmüş gıdalar, son kullanım tarihi yaklaşan gıdalar ve çabuk bozulabilen et-süt ürünlerinden uzak durulması gerektiği katılımcı ifadelerinde anlaşılmıştır. Proje kapsamında yapılacak yemeklerde aşırı tuz, karbonhidrat, yağ ve yapay tatlandırıcılara dikkat edilmesi gerekmektedir (MEB TEGM, 2023b). Proje kapsamında okulların hesaplarına gönderilen paraların harcanması ile ihtiyaçların doğru tespit edildiği ancak para harcanırken idarenin paranın nasıl harcanacağını bilmediği, bu nedenle ihalelerin başka kurumlar tarafından yapılması gerektiği, paranın okul hesaplarına geç yatırıldığı katılımcı ifadelerinden anlaşılmıştır. Candaş vd. (2011) yaptıkları bir çalışmada okul yemeğinin okul mutfağında yapılması ile, mahallede küçük de olsa yeni bir istihdam kolunun ortaya çıkacağını böylece yerel gıda sektörlerinin de ekonomik açıdan destekleneceğini ortaya çıkarmıştır. Öğrencilerin okul yemeği ile oluşan dengeli beslenmesi sayesinde okul başarısı artmakta ve daha sağlıklı olmaktadır (Candaş vd., 2011; Illoken vd., 2021). Çünkü öğrenci proje sayesinde, sağlığı için gerekli besinleri düzenli olarak almaktadır. Dünya üzerindeki yüzden fazla ülkenin ilköğretim okullarında ücretsiz yemek uygulaması devam etmektedir (Candaş vd., 2011). Okul yemeği sayesinde öğrencilerin öz yeterlilikleri gelişerek okula yönelik olumlu tutum geliştirmektedir (Illoken vd., 2021).

İkinci araştırma sorusu; sınıf öğretmenlerinin Millî Eğitim Bakanlığının 5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi uygulamasında karşılaşılan sorunlara yönelik düşünceleri nelerdir? şeklindedir. Bulgulara göre; proje kapsamında yemek ve temizlik yapacak personelin yetersiz olduğu; kırsal kesimlerde yemek malzemelerinin okul idarecileri tarafından taşındığı, malzeme tedarikinde gecikmeler yaşandığı, besin çeşidinin az olduğu, personel eksikliğinin malzeme tedarikinde sorunlar çıkmasına neden olduğu ortaya çıkmıştır. Günaydın (2018) yaptığı bir çalışmada yapılan bu çalışmaya paralel olarak, bazı okullarda mutfak ve yemeği yapacak personelin bulunmadığını ve malzeme tedariki konusunda sıkıntılar yaşandığını bulmuştur. Şan (2012) yaptığı bir çalışmada bazı okullarda yemekhanenin olmadığını bulmuştur. Personel açısından; personel eksikliğinin olduğu,

mevcut personelin iş yükünün arttığı ve aşçı eğitimlerinin yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrenciler açısından; bazı yemeklerin sevilmediği, yemeklerin yere döküldüğü, bazı besinlerin öğrencileri alerji yaptığı ortaya çıkmıştır. Yurdabakan ve Tektaş (2013) birlikte yaptıkları bir çalışmada ücretsiz öğle yemeği ile ilgili hazırlanan menülerin öğrenciler tarafından sevilmediğini bulmuşlardır. Buna karşın bazı katılımcıların öğrencilerin yapılan yemekleri çok sevdiği ve çok yedikleri bu nedenle yapılan yemeğin yetmediğini ifade etmişlerdir. Okulda verilen yemekler sayesinde öğrencilerde oluşabilecek beslenme bozukluklarının önlenmesi ve dengeli beslenme alışkanlıklarının kazandırılması ile uzun dönemde oluşabilecek kronik hastalıkların oluşumu engellenebilmektedir (Candaş vd., 2011). Fiziki şartlar açısından; bazı okullarda mutfak ve yemekhanenin olmadığı ya da hali hazırda bulunan mutfak ile yemekhanenin küçük olduğu ve araç-gereç eksikliğinin olduğu katılımcı ifadelerinden anlaşılmıştır.

Üçüncü araştırma sorusu; sınıf öğretmenlerinin Millî Eğitim Bakanlığının 5 Milyon Öğrenciye Ücretsiz Yemek Projesi uygulamasında karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik düşünceleri nelerdir? şeklindedir. Bulgulara göre; ödeneklerin harcanması ile ilgili karşılaşılan sorunlara çözümler olarak; ihalelerin üst kurumlarca yapılması ve okul idarecilerine paraların harcanması ile ilgili eğitimlerin verilmesi gerektiği, okulun hesabına ödeneklerin düzenli yatırılması, paranın harcanması ile ilgili okula sayman memurun atanması ve paraların okul-aile birliği hesabına yatırılması gerektiği ortaya çıkmıştır. Şili’de malzeme tedariki ihaleleri bilgisayar sistemi üzerinden yapılmakta ve böylece ihaleler daha şeffaf olmaktadır (Candaş vd., 2011). İl/İlçe Millî Eğitim Müdürlükleri ve Sağlık Bakanlığının beslenme standartları konusunda yapacakları iş birliği ile ihaleler gerçekleştirilebilir, böylece ihale okul bazlı yapılmadığı için ilgili firmaların katılımı artacak, ihaleler daha şeffaf olacak ve bir anda çok sayıda okul için ihale yapılacağından yemek başına düşecek para azalacaktır (Candaş vd., 2011). Malzeme tedariki ile ilgili karşılaşılan sorunların çözümleri olarak; malzeme tedarikinin zorlayıcı prosedür olmadan doğrudan yapılması gerektiği, yemek listesinin sürekli güncellenmesi ve besinlerin okullarda kurulacak büyük depolarda saklanması gerektiği ortaya çıkmıştır. Personel açısından karşılaşılan sorunlara çözümler olarak; proje kapsamında okullara personel istihdam edilmesi ve hali hazırdaki personele fazla çalışması kapsamında ilave ücret verilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Illoken vd. (2021) birlikte yaptıkları bir çalışmada, ücretsiz öğle yemeği uygulamasında ortaya çıkan sorunların yerel olarak çözülmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Öğrenciler açısından karşılaşılan zorluklara yönelik çözümler olarak; ailelerle iş birliğinin artırılarak beslenme konusunda diyetisyenler tarafından ailelere çeşitli seminerlerin verilmesi gerektiği, okula aşçı ve sağlık personelinin istihdam edilmesi gerektiği, düzenli yemek yiyen öğrencilerin ödüllendirilmesi ve öğrencilerle ilgili düzenli bilgi toplanması gerektiği ortaya çıkmıştır. Sağlık Bakanlığının görüşleri doğrultusunda, öğünlere süt, tahıl, yumurta vb. besinlerin konularak öğrenciler için daha faydalı bir menü hazırlanabilmektedir (Candaş vd., 2011). Fiziki şartlar açısından karşılaşılan zorluklara yönelik çözümler olarak; öncelikle projede iyi bir planlamanın yapılması gerektiği, okullara mutfak ve yemekhanenin yapılması, mevcut yemekhanenin öğrencilere göre düzenlenmesi yemeklerin bir şirket tarafından verilmesi ve şartları uygun olmayan okulların proje kapsamına dâhil edilmemesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Hindistan ve Brezilya’da nüfusun yoğun olduğu yerlerde merkez mutfak uygulaması yer almaktadır (Candaş vd., 2011). Beşeri sermayeyi oluşturmak iyi bir eğitim, iyi bir sağlık ve iyi bir beslenme sistemine bağlıdır (WFP, 2023). Şan’a (2012) göre öğrenci gelişimine uygun yemeklerin hazırlanması, taze meyve, meyve suyu ve yoğurt gibi besinlerin ağırlıklı tüketilmesi, yemekhanelerin öğrenci sayısını alabilecek genişlikte ve donanımda olması, yemeği dağıtmak için personellerin görevlendirilmesi, yemeklerin denetlenmesi, okul idareci ve öğretmenlerinin öğrenci velilerini ziyaret etmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.

Öneriler

- Bu proje yeterince planlanmamış olabilir. Ülke genelini ilgilendiren böyle bir projeye başlanmadan önce farklı bölgelerde çalışan paydaşlar ile yapılan çok sayıda toplantılarda görüş alış-verişinde bulunulabilir ve en az bir yıl pilot çalışması yapılabilir.
- Tedarik ihaleleri merkezi bir yerden gerçekleştirilebilir böylece yemek daha ucuza getirilebilir.
- Mutfağı ve yemek yapmak için personeli olmayan okullara mutfak yapılıp personel görevlendirilebilir. Okulların uygun olan yerleri öğrenci özelliklerine göre mutfağa dönüştürülebilir. Çünkü personel eksikliği olan birleştirilmiş sınıflı okullarda yemeği öğretmen yapıp öğretmen dağıtmaktadır. Bu hazırlık süreci birkaç ders öncesinden başlamaktadır. Bu da ister istemez eğitim-öğretimi olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durumda olan öğretmenlere teşvik amacıyla ekstra bir ücret ve hizmet puanı verilebilir.
- Okullara para gönderilmesi durumunda okul idarecileri öncesinde bu paraların harcanması konusunda hizmetiçi eğitime alınabilir.
- Okullara gönderilen ödenekler Doğrudan Temin usulü ile harcanmaktadır. Bu ödeneklerin harcanması yönetsel olarak daha da kolaylaştırılabilir. Çünkü çok küçük ilçelerde bu prosedürün uygulanması güçtür.
- Ailelere beslenme konusunda bilgilendirme amaçlı seminerler verilebilir.
- Öğrenciler arasında menüyü beğenmeme, iştahsız olma ve yeme alışkanlığı kazanma için yemekhanede görevli öğretmenler öğrencileri ile birlikte yemek yiyebilir.
- Okullarda yaşanan personel eksikliği için okulların hesabına para gönderilebilir. Böylece yerel halk desteklenmiş olacaktır.
- Bazı öğrencilerin bazı besinlere alerjisi olabilmektedir. Bunun için sınıf öğretmeni öğrencileri ile ilgili bilgi toplayabilir.
- Ücretsiz yemek projesinden taşınmalı eğitimin gerçekleştirildiği okullarda MEB'in belirlediği sayı kadar öğrenciler yararlanmaktadır. Bu durum diğer öğrenciler arasında huzursuzluğa neden olacağı için ücretsiz yemekten tüm okul öğrencilerinin de yararlanması sağlanabilir.

5.Kaynakça

- Ağırkan, M. (2022). Eğitimde akademik başarıyı ve sağlığı desteklemek: Bütüncül okul, bütüncül toplum, bütüncül çocuk modeli. *Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 10-22.
- Candaş, A. Akkan, B. E., Günseli, S., & Deniz, M. B. (2011). *Devlet ilköğretim okullarında ücretsiz öğle yemeği sağlamak mümkün mü? farklı ülke modelleri ve Türkiye'ye yönelik öneriler* (Editör: Gülgün Küçükören). İmak.
- Juliana F. W. Cohen, Hecht, A. A., McLoughlin, G. M., Turner, L., & Schwartz, M. B. (2021). Universal school meals and associations with student participation, attendance, academic performance, diet quality, food security, and body mass index: A systematic review. *Nutrients*, 13(3), 1-41. <https://doi.org/10.3390/nu13030911>

- Dunn, C., Kenney, E., Fleischhacker, S. E., & Bleich, S. N. (2020). Feeding low-income children during the Covid-19 pandemic. *New England Pub Med*, 382(40), <https://doi.org/10.1056/NEJMp2005638>
- Günaydın, D. (2018). Çocuk yoksulluğu ile mücadelede ücretsiz okul yemeği: Tekirdağ ilkokullarında bir araştırma. *Hak-iş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 7(18), 360-395.
- Illoken, K. E., Overby, N. C., Johannessen, B., & Vik, F. N (2021). Possible effects of a free meal on school environment: The school meal intervention in Norway. *Journal of The International Society for Teacher Education (JISTE)*, 25(1), 8-20.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396. <https://doi.org/10.1037/h0054346>
- Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü (MEB TEGM). (2023b) *Yemek/beslenme hazırlama ve dağıtım kılavuzu*. https://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2023_01/31113511_kYlavuz-beslenme.pdf adresinden 01.12.2023 tarihinde erişilmiştir.
- Özer, M., Gençoğlu, C. & Suna, H. E. (2020). Türkiye’de eğitim eşitsizlikleri azaltmak için uygulanan politikalar. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(2), 294-312.
- Patton. M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd ed.). Sage.
- Şan, A. (2012). *İlköğretimde taşınmalı eğitim öğrencilerinin sorunları* (Tez No. 330216) [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi
- World Food Program (WFP). (2023). State of school feeding worldwide 2022 executive summary.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. baskı). Seçkin.
- Yılmaz, A. (2019). *Taşınmalı eğitimle öğrenim gören öğrencilerin ebeveynlerinin beslenme hakkındaki görüşlerinin incelenmesi* (Tez No. 601227) [Yüksek lisans tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yurdabakan, İ., & Tektaş, M. (2013). Taşınmalı ilköğretim öğrencilerinin taşınmalı eğitime ilişkin görüşleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(3), 511-527.